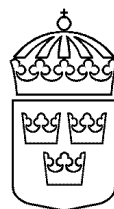

Riksdagens protokoll

2000/01:69

Tisdagen den 20 februari

Kl. 14.00 – 15.13

Protokoll
2000/01:69

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollen för den 13 och 14 februari.

2 § Anmälan om fördröjda svar på interpellationer

Till riksdagen hade inkommit följande skrivelser:

Interpellation 2000/01:237

Till riksdagen

Interpellation 2000/01:237 av Lars Ångström (mp) om svenskt bistånd.

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 6 mars 2001.

Skälet till dröjsmålet är semesterledighet och EU-relaterat möte.

Stockholm den 15 februari 2001

Utrikesdepartementet

Maj-Inger Klingvall

Interpellation 2000/01:250

Till riksdagen

Interpellation 2000/01:250 av Cristina Husmark Pehrsson om tillsyn av äldreården.

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 6 mars 2001.

Skälet till dröjsmålet är plenifritt i riksdagen.

Stockholm den 15 februari 2001

Socialdepartementet

Lars Engqvist

Interpellation 2000/01:227

Till riksdagen

Interpellation 2000/01:227 av Sten Andersson (m) om obegripliga regler.

Interpellationen kommer att besvaras den 13 mars 2001.

Skälet till dröjsmålet är på grund av resor.
Stockholm den 13 februari 2001
Näringsdepartementet
Björn Rosengren
Enligt uppdrag
Dag Ekman
Expeditionschef

Interpellation 2000/01:238

Till riksdagen
Interpellation 2000/01:238 av Sten Andersson (m) om svensk sjöfart.
Interpellationen kommer att besvaras den 13 mars 2001.
Skälet till dröjsmålet är på grund av resor.
Stockholm den 13 februari 2001
Näringsdepartementet
Björn Rosengren
Enligt uppdrag
Dag Ekman
Expeditionschef

Interpellation 2000/01:234

Till riksdagen
Interpellation 2000/01:234 av Roy Hansson (m) om utlovade arbetstillfällen till Fårösund.
Interpellationen kommer att besvaras den 13 mars 2001.
Skälet till dröjsmålet är på grund av resor.
Stockholm den 13 februari 2001
Näringsdepartementet
Björn Rosengren
Enligt uppdrag
Dag Ekman
Expeditionschef

*Svar på
interpellationer*

3 § Svar på interpellation 2000/01:230 om bokstavs barnens behov

Anf. 1 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):
Fru talman! Cristina Husmark Pehrsson har frågat vilka åtgärder jag ämnar vidta för att skapa en skolmiljö som gör att de barn som Cristina Husmark Pehrsson benämner bokstavs barn tas om hand på ett professionellt sätt så att skolan kan vara den hållbara länken i en vårdkedja. Cristina Husmark Pehrsson tar i sin fråga även upp oron för att skolans bristande kunskap gör att alltför många barn skrivs in i särskolans verksamheter.

Jag anser att det är av yttersta vikt att dessa barn ges adekvat stöd och hjälp i skolan. Man kan utan tvekan säga att det är en värdemätare på en skolas kvalitet hur den tar emot och följer upp barn i behov av särskilt stöd. Vi vet att antalet barn som fått diagnosen DAMP, ADHD och Aspergers syndrom har ökat. Detta kan bero på en faktisk ökning av

antalet barn eller på att möjligheterna att fastställa diagnos blivit bättre, eller på en kombination av båda dessa saker.

En bra skola måste ha både kompetens och ett bemötande som stärker barnet utifrån hans eller hennes egna förutsättningar att nå skolans mål. Detta måste ske i samverkan med alla som arbetar i skolan och med barnets vårdnadshavare. En bra samverkan med andra myndigheter som på olika sätt kommer i kontakt med barnet är också mycket viktig.

Det är av avgörande betydelse att eleverna undervisas av utbildad personal. Skolan måste också anpassa och utveckla sin pedagogik och sin lärande miljö för att kunna hjälpa elever i behov av särskilt stöd. Den nya lärarutbildningen betonar vikten av specialpedagogisk kompetens hos alla lärare och vikten av att lärare kan identifiera problem, där det kan vara aktuellt med särskilt stöd. Undervisningen måste anpassas till elevernas skiftande behov. Samarbete mellan olika lärargrupper och skolans elevvårdspersonal är viktigt. Specialpedagogen har här en särskild uppgift och kan bidra till lösningar utifrån sin särskilda kompetens. Jag vill också peka på att bestämmelserna om åtgärdsprogram för elever i behov av särskilt stöd har förstärkts och nu gäller i alla skolformer i den obligatoriska skolan och gymnasieskolan.

Regeringen har under de senaste åren kraftigt ökat statsbidragen till kommunerna och därmed ökat kommunernas möjligheter att göra insatser för bl.a. elever i behov av särskilt stöd. Regeringen har vidare genom Statens skolverk fördelat särskilda medel till kompetensutveckling av lärare, där det specialpedagogiska området är särskilt prioriterat. Kommunerna som har ansvar för kompetensutveckling har härigenom fått ökade möjligheter att ge personalen nödvändig kompetensutveckling.

Särskolan är viktig för utvecklingsstörda barn som har behov av mycket stöd och hjälp. Målen och pedagogiken i särskolan är anpassade till dessa barns behov. Många föräldrar uttrycker sig mycket positivt om särskolan och tycker att barnet får den hjälp och det stöd som behövs för att utvecklas optimalt.

Skollagen anger att det är barn som är utvecklingsstörda som ska tas emot i särskolan. Vad som sägs om utvecklingsstörda i skollagen ska även gälla dem som har vissa andra bestående begåvningsmässiga funktionshinder samt personer med autism eller autismliknande tillstånd. När ansvaret för särskolan fördes över från landstingen till kommunerna angavs i motiven (prop. 1991/92:94, 1991/92:UbU21) att endast elever som tillhör särskolans personkrets ska tas emot i särskolan och att beslut om sarskoleplacering ska baseras på pedagogiska, psykologiska och vid behov medicinska utredningar. Kommunerna måste därför, för att kunna fatta korrekta beslut om mottagande av en elev i särskolan, ha tillgång till kompetent personal med goda kunskaper både om psykiskt utvecklingsstörda elever och om särskolan. Ett beslut om mottagande ska med andra ord grundas på en noggrann prövning och bedömning. Enligt lagen (1995:1249) om försöksverksamhet med ökat föräldrainflytande över utvecklingsstörda barns skolgång kan utvecklingsstörda elever dock, om inte vårdnadshavaren ger sitt medgivande till att barnen tas emot i särskola, i stället fullgöra skolplikten i grundskolan.

Elevökningen har varit stor i särskolan. Den varierar dock kraftigt mellan kommuner och län. Det finns flera tänkbara förklaringar till elevökningen, bl.a. att kommunaliseringen har inneburit att tillgängligheten

Prot. 2000/01:69
20 februari

Svar på
interpellationer

till särskolan ökat. Skolverket har i undersökningar dock kunnat konstatera uppenbara brister inom särskolan avseende utrednings- och urvals-förfarande och kommer därför att rikta insatser till de kommuner som uppvisat brister i ansvarstagande. Även mer generella insatser kommer att genomföras. Jag återkommer i min replik till vilka aktiviteter som pågår.

Jag anser att det behövs ytterligare insatser för att stärka den enskilda elevens rätt att bli mottagen i, för den enskilda eleven, rätt skolform. Regeringen har därför gett Skolverket i uppdrag att ta fram allmänna råd eller informationsmaterial om rutinerna för utredning och beslut om mottagande i särskolan. Jag ser med stort intresse fram emot att ta del av Skolverkets redovisning den 15 maj i år och avser att återkomma i frågan därefter.

Anf. 2 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m):

Fru talman! Tack så mycket för svaret, statsrådet Wärnersson.

Det kanske inte stod så mycket som jag hade hoppats om vårdkedjan. Om barn får en medicinsk diagnos är skolan en del i en behandlingsmodell. Det sades inte så mycket om ny forskning och nya metoder, utan mer att vi ska se till att de som i dag inte har utbildning ska få utbildning. Det stod inte heller så mycket som jag hade hoppats när det gäller oron för alla dessa barn som i dag skrivs in i särskolan. Men det kanske kommer något i replikerna.

Låt mig börja med att säga att jag väldigt ofta får en kommentar ute i skolorna där lärarna säger till mig: Det är så jättebra om Kalle går till doktorn och får en diagnos, för då kommer han tillbaka med en lapp där det står ADHD, DAMP osv. och då kan jag gå till skolnämnden och begära mer resurser.

Det verkar i många skolor och klasser finnas en tilltro till att diagnoser på något sätt ska lösa de här bekymren för fröken snarare än för Kalle. Men om Kalle får en felaktig diagnos blir också undervisningen felaktig. Gör skolan rätt saker med rätt barn i dag? Det är det jag undrar. Det är det min interpellation handlar om.

När det gäller de medicinska diagnoserna och hur man diagnostiserar barn ser vi att det finns en väldig fight i dag i Sveriges land mellan olika uppfattningar, och däremellan ser jag barnet som står med sina problem. Den medicinska sakkunskapen är alltså inte enig.

Det finns ett stort antal barn i dag med ADHD, DAMP och Aspergers syndrom, men är de så många som vi ser i dag eller har det gått inflation i diagnoser?

Vilket ansvar har skolan? Vilka pedagogiska metoder finns det att tillgå som passar barnet, som passar just Kalle? För det har väl inte gått så långt att vi behöver diagnoser för att kunna undervisa.

Jag oroar mig för att dessa diagnoser ställs för ofta i dag och för att de rätta metoderna inte finns att tillgå.

I dag kan lärare i t.ex. en sjätteklass ställas inför en helt omöjlig arbetssituation. De ska undervisa elever i olika mognadsålder och som är olika gamla. Då ska de samtidigt vara lågstadielärare och mellanstadielärare. De ska vara högstadielärare och kanske t.o.m. gymnasielärare, samtidigt som de ska vara förskollärare, särskollärare eller speciallärare. Det är en ganska omöjlig situation i dag.

När så en del barn med speciella problem söker sig till mindre skolor och friskolor för att möta en annan inlärningsituation hör jag väldigt många rop från socialdemokraterna. Man talar om segregation och säger usch och fy i stället för att se det som en möjlighet att hjälpa de barn som skolan i dag inte hjälper.

I min kommun – Svalövs kommun – planerar man nu en friskola för barn med just läs- och skrivproblematik. Jag tycker att det hade varit väldigt kul om statsrådet hade kunnat säga att det verkar väldigt bra och att det är trevligt för barnen och att hon hoppas att de ska må bra i den skolan med speciell pedagogik och med en lärare som har entusiasm.

Men var finns forskningen på detta område? Det frågar jag mig. En lektor vid Lärarhögskolan skriver till mig att det inte finns så mycket forskning. Hon säger att lärarna inte är tillräckligt duktiga.

Särskolan kommunaliserades 1996. Det var meningen att särskolan skulle ingå som en naturlig del i grundskolan, men tendensen är klar i dag. Utredningar och inskrivningar av barn sker på alltför lättvindigt sätt. Det medger också statsrådet i sitt svar.

Man säger att tolkningarna är för trubbigt formulerade för att man ska kunna skriva in barnen. Det finns för många barn som kommer in i den grå zonen. Det är barnen med ADHD, DAMP och Aspergers som skrivs in i denna gråzon. Det är därför barnen kommer fel och det blir för många barn i särskolan.

Anf. 3 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Fru talman! Låt mig först understryka att jag och Cristina Husmark Pehrsson är helt överens om att det inte får vara de medicinska diagnoserna som ska styra vad som händer barnet i skolan. Detta påpekade jag i den utvecklingsplan som jag lämnade till riksdagen när jag tillträdde som skolminister. Det är de pedagogiska bedömningarna som ska vara avgörande. Vi tog också upp detta i den s.k. FUNKIS-propositionen om funktionshindrade elever i skolan.

Många föräldrar säger i dag att de måste ha den medicinska diagnosen i handen för att kunna få stödet från skolan. Jag ser det som oerhört olyckligt om politiker och skolan har det synsättet. Det ska inte vara så. Det är ju skolan som har möjligheten att göra bedömningen. Sedan kan det vara så att förälder, elev eller skola måste gå vidare för att kanske få en bekräftelse eller för att få veta vad det är som ligger bakom barnets eller elevens uppträdande, beteende eller svårigheter. Det kan kännas nödvändigt för föräldrarna, men det ska aldrig vara förutsättningen.

För en kort tid sedan fick jag – jag har inte kunnat sätta mig närmare in i den – en rapport från ett OECD-möte som hölls i Spanien på temat Learning Sciences and Brain Research. Här fanns en mycket erkänd forskare som heter James Swanson. Denne James Swanson säger att slutsatsen egentligen är att den biologiska forskningens framsteg öppnar för möjligheter att göra mer precisa bedömningar beträffande vad som är biologiska orsaker och vad som är psykosociala orsaker och därmed kunna ge rätt behandling.

Vi vet också att det i just Sverige och Storbritannien finns ett oerhört stort antal elever som har fått diagnosen DAMP. Så är det inte i andra länder. Då måste man ställa sig frågan hur det kommer sig att diagnosen har fått detta stora genomslag just i Storbritannien och i Sverige. Jag har

inget svar på detta, för det har nyligen lagts fram för mig, men jag vet att det finns olika vetenskapliga artiklar runt det tema som Cristina Husmark Pehrsson tar upp. Jag ser det också som mycket angeläget att den forskning som bedrivs blir tillgänglig för den personal som finns ute i skolorna. Därför avsatte vi i propositionen om funktionshindrade elever i skolan – riksdagen beslutade också om det – 6 miljoner enbart till forskning mot just dessa elever. Sedan har vi fortsatt att i budgeten lägga ytterligare pengar till forskning om elever och elevers uppträdande i skolan.

Eftersom interpellationen handlar om denna grupp barn tror jag att det är kunskapen och tillsammans med den forskningen som måste in i skolan, så att lärare också känner sig säkrare när de ska göra den pedagogiska bedömningen av hur man på bästa sätt ska kunna möta dessa elever.

Anf. 4 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m):

Fru talman! Jag välkomnar statsrådets vilja att försöka bredda denna diskussion och få fram ett mer tvärvetenskapligt synsätt för att hjälpa och stödja dessa barn. Får de en diagnos är skolan en del i behandlingen och måste så vara.

Jag återgår till särskolan och till det ökade antalet gråzonsbarn. De har alltså ökat med 50 % på ungefär tio år i särskolan, medan barnen i vanliga skolor bara har ökat med 18 %. Särskolans elevkrets, har vi sagt, är ett vitt begrepp, och det finns väldigt många barn i gränslandet.

Kommunerna har i enkät till Skolverket rapporterat att 40 % av kommunerna har sagt att den grupp elever som går i särskolan har förändrats och att barn med ADHD, DAMP och koncentrationssvårigheter har kommit dit. Jag säger inte att de barn som har fått diagnos inte ska gå i särskolan, men i dag får väldigt många barn alltför lättvindigt en diagnos – ADHD och DAMP – som inte är medicinskt accepterad. Det är det jag är rädd för, dvs. att skolan i dag alltför lättvindigt sätter denna diagnos, och så slipper man barnet i klassen.

Jag har en fråga till, statsrådet, och det gäller barn som skrivs in i särskolan. Göteborg har framstått som ett av problemen. Man har sett att väldigt många barn har skrivits in. Det gäller inte bara ADHD- och DAMP-barnen utan också invandrabarnen. Man har sett att barnen har diagnostiserats via tolk. Det kan vara väldigt missledande.

Jag har en bekant som är lärare i svenska 2 i Göteborg som säger att man diagnostiserar just via tolk. Jag är väldigt orolig för att man kan komma alldeles fel. Blir diagnosen fel blir också insatserna fel.

Det är inte bara invandrabarnen som har ökat i antal i särskolan i Göteborg, utan det är faktiskt också ADHD- och DAMP-barnen. I Göteborg har särskolebarnen ökat med 148 % under 90-talet. Nu ska Skolverket titta speciellt på Göteborg, men jag hoppas att man också tittar på landet i övrigt och undersöker hur vi sätter diagnos på barnen. Vilka är diagnoskriterierna? Ska det vara en allmänläkare? Ska det vara en specialistläkare? Räcker det med psykologen? Det är diffust. Det är flummigt, och jag är fortfarande rädd för att för många av våra s.k. bokstavs barn nu också blir gråzonsbarn.

Tänker statsrådet på något sätt ta upp problematiken att vi har luddiga och trubbiga instrument när vi gör bedömningen och ställer diagnosen i skolan när barn ska söka in till särskolan?

Prot. 2000/01:69
20 februari

Svar på
interpellationer

Anf. 5 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Fru talman! Vi har också ansett från regeringen att det är viktigt att vi tittar över varför ett utökat antal elever söker till särskolan och också särskolan generellt. Nu ingår det också i Skolverkets uppdrag att se över särskolan. Det var ett av de områden jag uppmärksammade när jag började som skolminister.

Vi har tittat på varför denna elevökning sker. Skolverket redovisade detta i oktober 2000. Rapporten kallades *Hur särskild får man vara? En analys av elevökningen i särskolan*.

Nu arbetar man vidare utifrån det här och också i det perspektivet som Cristina Husmark Pehrsson redovisar. Vi vet i dag att vi givetvis har fler barn som har en utländsk bakgrund än vad vi har haft annars. Det ställer givetvis ökade krav på såväl särskolan som t.ex. specialskolan, där vi har de döva eleverna. Hela tiden gäller det som vi kanske tidigare bara pratade om i, om man får säga så, den vanliga grundskolan och i gymnasiet. Det är precis samma kompetens som nu krävs inom särskolan och i våra specialskolor. Det handlar t.ex. om att kunna möta just invandrabarnen.

Jag har gett flera uppdrag som nu ligger och ska redovisas från Skolverket. Ett annat uppdrag är att titta på kvalitet i särskolan. Det gäller såväl den obligatoriska särskolan som gymnasieskolan. Man ska komma tillbaka i oktober, men man har också fått i uppdrag att göra uppföljning och utvärdering av den s.k. förlängda försöksverksamheten, den som ger föräldrar större möjlighet att påverka. Man ska också titta på, vilket vi inte har gjort, individintegreringen, när en särskoleelev går individintegrerad i grundskolan och följer särskolans kursplan. Hur är det i förhållande till att vara gruppintegrerad eller enbart gå på särskolan?

Det är väldigt viktigt att det sker en revidering av kursplanerna på särskolan. Det handlar om tillsynen av den obligatoriska särskolan. Och här har Skolverket under 2000 granskat särskolan i tio kommuner, och man kommer också att komma tillbaka med en ordentlig redovisning av hur det fungerar.

Vi har också en informell grupp som består av representanter från Skolverket, FUB, Kommunförbundet och SCH. Syftet med den här gruppen är kanske också att uppmärksamma t.ex. det som Cristina Husmark Pehrsson tog upp, alltså vad som är på gång men också det som är aktuellt och sker ute för att vi hela tiden ska kunna få in signaler utifrån verksamheterna och tidigt kunna uppmärksamma dem.

När det gäller dessa barn, som inte är många, ser jag att vi har en mycket viktig uppgift att se till att de också får det bästa mottagandet men också att ge stöd och hjälp till den personal som arbetar inom särskolan. Vi vet ju att de barn som är där är precis som alla andra. De befinner sig på en lång rad olika nivåer. Ibland krävs det spetskompetenser även inom särskolan för att man ska kunna möta vissa av barnen. Andra av de här barnen ligger kanske väldigt nära de barn som finns inom grundskolan. Det handlar just om att vi har de olika kompetenserna

bland personalen, att vi ser till att det blir kompetensutveckling och att vi också har forskning och uppföljning av särskolan.

Anf. 6 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m):

Fru talman! För det första gäller det individintegrerad undervisning. Jag är glad över att man tittar på det för jag tror att det ibland har gått hysteri i detta, att barn till varje pris ska integreras även om de inte mår bra av det.

För det andra gäller det barn med utländsk bakgrund. Jag är rädd för att man kanske diagnostiserar fel därför att de här barnen har språksvårigheter emot sig. De har traumatiska upplevelser sedan tidigare.

Vet statsrådet att det i dag sitter barn i grundskolan med hörselskydd på sig? För att de ska kunna få lite lugn och ro sitter de med stora hörselkåpor på sig. I grundskolan i Landskrona har man uppmätt 110 decibel i korridorerna. Och förskolepersonalen börjar i dag använda hörselskydd.

Ordning och reda och lugn och ro krävs för att vi alla ska må bra i en inlärningsituation, inte minst för de här barnen med koncentrationssvårigheter. Jag menar att vi också måste forska i vad ordning och reda och lugn och ro i ett klassrum betyder för en inlärningsituation. Då skulle kanske de här barnen med koncentrationssvårigheter kunna få vara integrerade och få vara med i klassen, men de som är det i dag sitter med hörselkåpor. Det kan hända, vilket jag är rädd för, att de här bokstavsbarhets diagnoser är en effekt av en omänsklig skolmiljö.

En kort fråga blir därför om skolministern anser att skolan är en del i en vårdkedja. Vi har sett i svaret att man pratar om att det från skolans sida är viktigt med kontakt med familjen. Men vad är det för kontakt med dem i vården, som har ställt diagnosen? Man har nämligen ställt en medicinsk diagnos, och däremellan är skolan. Till sist undrar jag om statsrådet anser att hörselskydd är ett pedagogiskt hjälpmedel. Tack!

Anf. 7 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Fru talman! Jag tror inte ens att vi behöver forska i att det ska vara ordning och reda och lugn och ro. Jag tror att vi alla kan säga att det ska det vara om man verkligen ska kunna utvecklas. Det gäller precis som Cristina Husmark Pehrsson sade alla miljöer. Då utvecklas vi bäst som människor. Det gäller i synnerhet när vi pratar om elever som behöver mer stöd än andra.

Vi måste ha en skola som kan möta elever på olika sätt. Det betyder att det inte finns en fast modell. Vissa elever behöver kanske under vissa delar av sin skoltid – i förskolan, grundskolan eller gymnasieskolan – vara i mindre grupper för att de just då kräver mer fasta rutiner, där ingenting får rubba sig, än vad deras andra klasskamrater gör. Det vet vi. Det gäller t.ex. den grupp barn som vi har pratat om. En del i att möta dessa barn handlar just om den här fasta strukturen. Det kräver givetvis att vi har mer personal i skolan.

Vi har haft mindre personal i de flesta kommuner under 90-talet. Jag är därför glad över det förslag som regeringen nu har lämnat om att utöka personalen i skolan. De 15 000 tjänsterna, som även omfattar pedagoger, kuratorer och speciallärare, är välkomna. Jag hoppas att Cristina Husmark Pehrsson kommer att stötta oss i detta förslag.

Det andra gäller hur formerna ska vara, alltså metoderna. Det är kommunerna som ska ha det här ansvaret. Om de här förskollärarna finns där med hörselskyddet tycker jag att det är oerhört viktigt att de omedelbart söker upp sina kommunpolitiker och tar en diskussion med dem och ställer frågan om detta är en rimlig arbetsmiljö. Jag vet att man gör de här mätningarna ute i skolorna. Där de här mätningarna är gjorda och man har funnit att ljudnivån är för hög är det en skyldighet för kommunpolitikerna att åtgärda detta. De som går ut och gör mätningarna brukar inte heller ge sig.

Överläggningen var härmed avslutad.

4 § Svar på interpellation 2000/01:236 om förslag till nytt kärnämne i gymnasieskolan

Anf. 8 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Fru talman! Lars Hjertén har frågat om jag ämnar lägga fram förslag om en förändring av gymnasieskolans kärnämnen.

Först vill jag ge en kort kommentar. Jag tycker att det är bra att gymnasieskolan diskuteras. Att satsa på utbildning blir allt viktigare. Alla människor oavsett bakgrund ska få likvärdiga möjligheter till bra utbildning. Det är en mänsklig rättighet. Jag vill särskilt betona skolans ansvar för de grundläggande frågorna om demokrati och tolerans. Varje ny generation måste vinnas på nytt för demokratins idéer. Det är *en* lärdom man kan dra av projektet Levande historia.

Syftet med gymnasireformen, som inleddes i början av 1990-talet, var att skapa en ny gymnasieskola för alla. Vi vet att elever behöver olika mycket stöd och olika mycket tid. Det gäller särskilt elever som kommer från studieovana miljöer. Detta gäller också alla de unga människor som påbörjar sin utbildning sent i den svenska grundskolan och har mycket att lära under kort tid.

Lösningen ligger inte i att sänka ambitionsnivån. För att ge alla elever bättre och likvärdiga förutsättningar att nå målen är såväl ämnenas omfattning som innehåll avgörande. Jag vill samtidigt passa på att påminna om att riksdagen, utifrån regeringens förslag i budgetpropositionen för år 2001, har beslutat att den garanterade undervisningstiden ökas med 30 timmar på det estetiska programmet, naturvetenskapsprogrammet och samhällsvetenskapsprogrammet. På övriga nationella program ökas den garanterade undervisningstiden för eleverna med 60 timmar. Beslutet träder i kraft den 1 juli i år.

Jag menar att det finns flera skäl att överväga frågan om ett nytt gemensamt kärnämne. Arbetslivet ställer krav på social kompetens, delaktighet och eget ansvar. De etiska frågorna aktualiseras på nya sätt. Kultur och kulturarvets koppling till skolans värdegrund behöver belysas. Av Skolverkets granskning av undervisningen i 1900-talets historia, ett regeringsuppdrag som myndigheten redovisade den 1 augusti förra året, framgår att varken grund- eller gymnasieskolan beaktar nutidshistoria på ett fullgott sätt. Skolverket konstaterar dessutom, i en temabild om värdegrunden *Med demokrati som uppdrag* publicerad år 2000, att det finns en stor vilja och ett stort engagemang för demokrati- och värdegrunds-

frågor. Trots detta får inte eleverna den utbildning och demokratiska skolning de har rätt till. Alla elever behöver en god grund för att fungera väl i samhället. Deras medborgerliga bildning behöver stärkas.

Jag har nyligen svarat partikollegan Sten Tolgfors i samma ärende.

Mitt svar är detsamma. Arbetsgruppens promemoria *En utveckling av gymnasieskolan* har överlämnats till den parlamentariska kommitté som ska utreda gymnasieskolans framtida studievägar – Gymnasiekommittén 2000 – för att behandlas inom ramen för dess uppdrag. Kommittén har nyligen fått tilläggsdirektiv och förlängd tid till den 31 april 2002. Jag rekommenderar att även Lars Hjertén framför sina synpunkter till sitt partis representant i kommittén.

Jag avvaktar nu utredningens redovisning och har för närvarande därför inte för avsikt att vidta några ytterligare åtgärder med anledning av arbetsgruppens förslag.

Anf. 9 LARS HJERTÉN (m):

Fru talman! Jag vill tacka skolministern för ett snabbt svar på min interpellation.

Skolministern säger att det är bra att gymnasieskolan diskuteras, vilket vi är helt överens om, liksom att det är viktigt att satsa på utbildning, att alla människor har rätt till en bra utbildning. Jag har ingen annan uppfattning. Däremot skiljer vi oss åt när det gäller vilken utbildning alla gymnasister ska få. Vi tror inte att alla ungdomar ska läsa precis samma kärnämnen på precis samma nivå – helt enkelt därför att ungdomar, precis som vuxna, är olika. Det betyder dock inte att vi vill sänka den allmänna ambitionsnivån i gymnasieskolan.

Min fråga gällde: Behöver vi ett nytt kärnämne i gymnasieskolan, dvs. ett nytt ämne som är obligatoriskt på alla nationella program? Jag är inte så säker på det. Framför allt är jag väldigt tveksam till det förslag som nu har lagts fram av arbetsgruppen och som Gymnasiekommittén diskuterar.

Skolministern hänvisar i sitt svar till Skolverkets redovisning av regeringsuppdraget att granska undervisningen i 1900-talets historia. Jag har tagit del av den rapporten, och den är väldigt bra. Men man kan knappast av den få fram ett besked om att man ska ha ett nytt kärnämne där historia är ett moment av fem olika ämnen.

I rapporten står det att man definierar begreppet nutidshistoria som tiden efter 1945 och att man inte har hunnit med det avsnittet så mycket i skolan – dels på grund av bristande tid rent allmänt, dels på grund av att man har korta lektioner. Jag gissar att det är 40-minuterslektioner, vilket i dag är ett konstigt sätt att organisera undervisningen i skolan. Gymnasielärarna säger däremot att eleverna i nian kan ganska mycket historia. De kan även 1900-talets historia fram till andra världskrigets slut, dvs. 1945, men sedan är det problem med kunskapen. Hur man ska råda bot på det genom att slå ihop historieämnet med fyra andra ämnen tycker jag är svårt att förstå. Jag är väldigt tveksam till att man ska begränsa historieämnet till 1900-talet i det här gemensamma kärnämnet.

Läser man vidare i den här rapporten finner man att problemet är att eleverna inte har lärt sig att vara källkritiska. De sväljer all information okritiskt, säger lärarna. Därför borde historieämnet och dess källkritiska

metoder vara en stor tillgång. Men så är det inte i dag, sägs det i rapporten.

Jag tror inte att dagens undervisning i sig lägger hinder i vägen för att studera historia och andra ämnen källkritiskt. I stället är problemet bristen på tid, som man säger i rapporten.

Jag tror inte att vi egentligen är oense om målen. Det är medlen jag är tveksam till.

Arbetsgruppen på Utbildningsdepartementet har lagt fram ett förslag om det nya kärnämnet, ett förslag som tydligen skolministern ställt sig bakom eftersom det är ett tilläggsdirektiv till kommittén. Det här ämnet väcker stora förväntningar. Det ska skapa meningsfulla sammanhang och stimulera till reflexion över religiösa, etiska och moraliska frågor och vad det innebär att ta ansvar som medmänniska och samhällsmedlem. Man ska lära sig lösa konflikter och utveckla sociala färdigheter. Man ska få respekt för kvinnor. Man ska få respekt för kulturarvets koppling till skolans värdegrund – och mycket, mycket mer.

Jag talade med en gymnasielärare i helgen om det här förslaget till nytt kärnämne. Han sade: I mina ämnen tar vi upp de här frågorna. Ändå undervisar han inte alls i något av de ämnen som ska ingå i det nya kärnämnet. Det är viktigt att de här ämnena finns med i hela gymnasieskolans verksamhet, i alla ämnen och även i den verksamhet som sker vid sidan av schemat.

Tror verkligen skolministern att det nya kärnämnet är svaret på de här frågorna och problemen? Jag är, som sagt, mycket tveksam.

Anf. 10 ULF NILSSON (fp):

Fru talman! Det är en viktig fråga vad våra kärnämnen i gymnasieskolan ska innehålla och vilken omfattning de olika kärnämnen ska ha. Från Folkpartiets sida har vi inställningen att man ska ha alternativa kärnämneskurser, men vi slår vakt om att det ska finnas ett antal kärnämnen som alla elever ska ha grundläggande kunskaper i.

Nu säger skolministern visserligen att det här förslaget är överlämnat till Gymnasiekommittén. Men jag menar att diskussionen om ämnen här i kammaren också är viktig, innan en politisk majoritet i en kommitté lägger fram ett förslag som sedan bara går vidare. Jag tror över huvud taget att vi behöver mer av den här typen av allmänna, principiella diskussioner här.

Skolministern tycks anse att ett nytt ämne behövs. Det har tidigare kommit uttalanden, för något år sedan, om ett nytt kärnämne som skulle omfatta social kompetens. Motiveringen är att etik, social kompetens och sådana frågor inte uppmärksammas tillräckligt mycket i skolan. Då blir min första reaktion att man först borde se om dagens kursplaner behöver ändras på något sätt, om man kan tillfredsställa de här behoven inom det nuvarande antalet kärnämnen.

Det talas mycket om ämnesövergripande läsning i skolan, och det är naturligtvis väldigt viktigt att inse att verkligheten inte behöver följa ämnesgränserna. Men det är också viktigt att förstå att vissa baskunskaper behövs som grund för ämnesövergripande studier och för t.ex. problembaserat lärande. Kärnämnen är ju skolans definition på vilka områden som eleven behöver grundläggande kunskaper i för att kunna gå vidare till ämnesövergripande studier m.m.

Prot. 2000/01:69
20 februari

Svar på
interpellationer

Fru talman! Jag är själv med i Gymnasiekommittén som Folkpartiets representant. Jag kommer naturligtvis att lyssna på olika förslag med en öppen attityd och komma med förslag själv. Men jag vill ändå redan nu säga att med det här förslaget, som det ser ut i dag, om ett nytt blandämne löper ämnet en väldigt stor risk att bli ett konturlöst ämne. Vi har alltså medier, etik, social kompetens, samhällskunskap, religion och lite historia i samma ämne. Jag kommer att tänka på svenskämnet i grundskolan, som på 80-talet hade stora problem när man under en period plockade in så väldigt mycket att eleverna inte riktigt fattade vad ämnet handlade om och tyckte att det var ett konturlöst ämne.

Dessutom finns det med det här förslaget en väldigt stor risk att samhällskunskap och religion tunnas ut. Samhällskunskap innehåller ändå väldigt mycket om olika statsskick, nationalekonomi osv. Religion innehåller mycket om olika länders religioner, traditioner och högtider.

Det är som sagt viktigt att detta diskuteras även utanför Gymnasiekommitténs utredning. I verkligheten skickar ju ändå regeringen ett förslag som man på något sätt är intresserad av, även om det inte är definitivt. När nu ministern verkar inse att ämnet historia borde få större utrymme kan jag inte riktigt förstå varför inte ministern också har övervägt att helt enkelt göra historia till ett nytt kärnämne. Det finns ett ökat intresse bland människor för historia, men samtidigt visar sig bristen på historiska kunskaper alltmer tydlig.

Avslutningsvis anser jag att det finns mycket goda skäl att pröva om ämnet historia också skulle kunna bli ett kärnämne i den svenska gymnasieskolan. Jag tycker att det är synd att ministern inte i det här sammanhanget också vill pröva det förslaget.

Anf. 11 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Fru talman! Det finns någonting som är ganska unikt för oss i Sverige, nämligen den öppna process vi har innan vi kommer fram till ett beslut som fattas i Sveriges riksdag. Jag har under den tid jag varit minister talat med ministrar från andra länder och frågat hur de bereder utvecklingen på t.ex. skolområdet. Just den här långa processen som vi har i Sverige är väldigt specifik för oss. Jag uppskattar att Ulf Nilsson berör det här med öppenheten och möjligheten till dialog och att Lars Hjertén säger att vi kanske har samma mål men olika vägar till målet.

Nu är vi i inledningen på en lång process. Som minister ska jag givetvis ha tankar om hur det går att föra saker och ting vidare. Den här gången har tankarna uttryckts i en arbetsgrupp på departementet. Den prövar frågan om vi kan ha ett nytt kärnämne inom gymnasieskolan. Nu bereds frågan i en kommitté där alla partier kan vara delaktiga. Alla lärare runtom i landet kan höra av sig till departementet för att få veta mera om promemorian. De kan kontakta kommittén. Kommittén ska arbeta fram till våren 2002. Därefter kommer det att bli en bred remissomgång, för att detta så småningom ska komma tillbaka till riksdagen. Kanske kommer den nya gymnasieskolan att träda i kraft hösten 2004 eller hösten 2005. Det är mycket tid framför oss.

Det är angeläget att lyfta fram frågan och fundera över den när vi ändå ska skapa den nya gymnasieskolan som ska verka fram till 2010. Ska vi ha ämnen som ska se ut precis som innan? Eller ska vi våga tänka annorlunda? Detta är inte på något vis att förringa eller förändra i den

bemärkelsen ämnena samhällskunskap och religionskunskap. De finns där och kommer inte att försvinna, inte heller historia som karaktärsämne.

Vi vet när vi tittar på kursplanerna att flera av målformuleringarna är mer eller mindre identiska. Man går mot samma mål i sökandet just när det gäller demokratisynen. Den finns med i samhällskunskapen. Den finns med i religionskunskapen. Den finns med i ämnet historia.

Är då detta ett sätt att kunna närma ett samarbete mellan t.ex. lärare som har dessa olika ämnena? Kan vi hitta en gemensam kärna som gör att vi fördjupar oss och t.o.m. underlättar den praktiska hanteringen i skolorna, dvs. schemaläggning osv.? Vi ska få mer tid. Det är fråga om arbetssätt och samverkan. Ökar den öppning som arbetsgruppen har lagt fram på departementet möjligheterna?

Jag låser mig inte. Det kan man aldrig göra när det kommer fram tankar och idéer från en arbetsgrupp. Nu är processen i gång. Båda deltagarna i interpellationsdebatten säger att det är viktigt att ha en diskussion. Hur ser vi på förändringar? Hur stora eller små steg ska vi kunna ta? Det viktiga är att vi inte är låsta från början, utan att vi hela tiden kommer att leva med intrycken, lyssna, ta till oss, ta del av remisserna, innan vi gör det politiska ställningstagandet. Då för vi utvecklingen vidare.

Anf. 12 LARS HJERTÉN (m):

Fru talman! Det är en lång process innan man ändrar kärnämnen i gymnasieskolan. Det är bra med en öppen debatt. Det är viktigt att riksdagen från början spelar en aktiv roll i den debatten.

Jag delar en tveksamhet med många inom skolans värld till att man kan begränsa studiet av enskilda viktiga ämnen i ett stort tvärvetenskapligt ämne. Det blir väldigt ”styckevis och delt”.

Vi hade en föredragning i utbildningsutskottet för ett tag sedan av professorer från Riksbankens jubileumsfond. De tog upp frågan om tvärvetenskap. Även om detta inte formellt är tvärvetenskap i gymnasieskolan, är detta ett förstadium till tvärvetenskap på högskolan. De sade att för att klara tvärvetenskapliga studier måste man vara duktig i varje enskilt ämne som ingår i de övergripande ämnesstudierna. Frågan är om inte de som inte har ämnena i övrigt utan bara lär sig dem i det eventuellt nya kärnämnet får väldigt lite av detta.

Ingegerd Wärnersson säger att hon inte låser sig. Det är bra. Det kanske kan bli ett bättre beslut så småningom än det förslag som nu finns i Gymnasiekommittén. Ingegerd Wärnersson sade i sitt första svar till mig att jag ska prata med min partivän i Gymnasiekommittén om detta. Det gör jag gärna. Men jag tycker att det är viktigt att vi redan på ett tidigt stadium har en diskussion i kammaren.

Jag lyssnade i förra veckan på vad Riksdagskommittén kom fram till. Man sade att man ska skapa insyn och öppenhet och allmän debatt i kammaren. Riksdagen ska vara en central debattarena. Då är det viktigt att vi har den debatten innan beslut är fattade. När vi sedan fattar beslut i kammaren – som utgångspunkt har vi ett utskottsbetänkande – är alla positioner redan låsta. Debatten är mycket ett spel för galleriet. Ingen ändrar sig i en sådan debatt och voterar på ett annat sätt på grund av att ett annat parti har sagt något annat. Det är därför debatten bör vara öppen just nu.

Prot. 2000/01:69
20 februari

*Svar på
interpellationer*

Det vore bra om vi även kunde diskutera kärnämnet lite mer ingående. Skolministern har skickat frågan om kärnämnet vidare som ett extra utskick till kommittén. Vem ska undervisa i ett sådant kärnämne? I arbetslaget säger man att det ska vara ett lärarlag. Men skolan är dock kommunaliserad sedan tio år. Ska vi här i riksdagen eller regeringen bestämma att det ska vara lärarlag som ska undervisa? Klarar inte skolan av det på eget bevåg? Hur ska man sätta betyg i ett sådant ämne? Det är en annan intressant fråga. Hur ska man kunna sätta betyg i ett ämne som diskuterar hur det är att vara medmänniska, att lösa konflikter? Vilka betygskriterier ska finnas? Skolverket utformar betygskriterier. Kan det komma med betygskriterier i hur det är att vara medmänniska – att få betyget Mycket väl godkänd i att vara medmänniska? Jag är mycket tveksam till det.

Vi måste se till dessa frågor. Innan man går vidare och diskuterar ett enskilt ämne i gymnasiet behöver man se på hela problemet. Jag sade inledningsvis att jag är överens med skolministern om att etik och moral är viktigt. Det är också viktigt med den gemensamma värdegrunden. Jag tror emellertid inte att man gynnar detta särskilt mycket med ett nytt kärnämne som slår ihop fem olika ämnen.

Anf. 13 ULF NILSSON (fp):

Fru talman! Ämnesövergripande eller tvärvetenskapliga studier bygger dels på att det finns kunniga lärare som kan möta och ha idéer om att bedriva ämnesövergripande studier, dels på att eleverna har bra baskunskaper i olika ämnen som sedan kan knytas ihop. Så börjar man mer och mer arbeta i dagens skola. Den utvecklingen kommer att fortsätta.

Som ämnesförslaget ser ut nu riskerar det att skapa ett konturlöst och svårfångat ämne, fast eleverna bevisligen behöver en viss struktur i sina grundstudier. Det är inte så lätt att uppfatta vad ett ämne går ut på där man ena stunden diskuterar och läser 1900-talets historia och andra stunden diskuterar hur man uppträder socialt kompetent på en arbetsplats.

Jag tror att många av frågorna kan aktiveras i de ämnen som nu finns. Etiska frågor bör naturligen finnas med i ämnet religion eller i diskussioner om litteratur i ämnet svenska, osv.

Jag återkommer till ämnet historia. Historia är ett sådant ämne som ger grundläggande kunskaper som kan anknyta till många olika ämnen i skolan och som dessutom skapar en förståelse för samtiden. Därför vill jag ändå, utan att på något sätt begära att få ett definitivt svar, fråga om ministern över huvud taget har reflekterat över att låta just ämnet historia få en starkare ställning och bli kärnämne i gymnasieskolan.

Anf. 14 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Fru talman! Arbetsgruppens förslag grundar sig på en lång rad i sig helt olika rapporter som inte är beroende av varandra. Det är inte en slump att arbetsgruppen för fram förslaget. Det finns från det perspektiv vi har haft uppföljningar av att arbeta med frågan om skolans värdegrund. Den brister fortfarande. Det är inte så att alla lärare verkligen tar sig an de mål som finns i läroplanerna i sina enskilda ämnen. Hade det varit så hade vi kanske inte haft de barn som i dag mår dåligt i skolan eller mobbning osv. – den yttersta konsekvensen av att man inte har hittat ett ordentligt demokratiskt förhållningssätt. Den bristen finns i skolan.

Det har framkommit i rapporterna. Detta är ett led i att kunna fördjupa sig.

En annan del i en annan rapport, som inte alls har med detta att göra, handlar om betygen. Skolverkets kritik i betygsrapporten är att det förekommer för få strukturerade och planerade diskussioner kring betygssättningen på enskilda skolor. Kontakter för att validera kunskapsbedömningar mellan skolor såväl i den egna som i andra kommuner förekommer sparsamt. Samverkan och samarbete runt betygssättning inskränker sig till någon eller några ämneskolleger. Det förs relativt lite resonemang kring vad det egentligen är som man mäter, hur man mäter och svarar mot målen. Så även om riksdagen inte ska styra måste vi ändå se till att det sker samverkan kring det som riksdagen har krävt i fråga om t.ex. betygssättning.

Detta nya ämne är inte tänkt att ta bort det som finns. Det är kanske den främsta uppfattningen. Vi har samhällskunskapen. Vi har religionskunskapen. Och den del av historieundervisningen som man tillför är just 1900-talets historia. Man ska utgå från den. Man ska ha dessa kunskaper. Man ska inte betygssätta något som handlar om social kompetens, utan betyg ska ju sättas på elevernas kunskaper i ämnet. Det är inget förslag som gäller någon kurs i form av allmän vett och etikett utan precis de demokratiska formuleringar och frågeställningar som finns i samhällskunskapen, i religionen och i historien lyfts här fram för att kunna diskuteras tvärvetenskapligt.

Men det är ju kommitténs uppgift att fundera över detta. Jag vill inte ha något ämne som blir så att säga utarmat. Precis som ni fick redovisat måste man ju ha en gedigen baskunskap om man ska kunna arbeta tvärvetenskapligt. Det är vi helt överens om.

När nu kommittén beaktar detta förslag är det just baskompetensen som är viktig, men man måste se om man ändå inte så att säga kan lyfta det till ytterligare en nivå och kanske fördjupa det ytterligare.

Arbetsgruppen har inte heller angett tiden, vilket är väldigt viktigt, utan det är också en bedömning som kommittén har att göra. Det är något som vi alltid måste göra i förhållande till andra ämnen. Om man ser att detta vore någonting som man skulle kunna bygga vidare på, hur mycket tid ska vi då kunna ge det för att inte tappa det som vi så att säga redan har men ändå kunna göra denna fördjupning?

Många av de frågor som har ställts här är bra, och det är bra att vi diskuterar dem. Något som jag vill ta fasta på var det som Lars Hjertén inledde med att säga, nämligen att vi är överens om att dessa mål är oerhört viktiga. Jag ser det som angeläget att vi nu lyfter diskussionen, och den kan föras på olika sätt. Många av de ämnen som vi har i dag och deras konstruktion har funnits sedan många år tillbaka. Nu är vi på väg mot framtiden. Och jag tycker att det är viktigt att vi som politiker också vågar fråga oss om vi kan göra det annorlunda.

Anf. 15 LARS HJERTÉN (m):

Fru talman! Vi är överens om målen som gäller den gemensamma värdegrunden, att man i skolan ska lära sig att använda ett vårdat språk, att man inte ska förnedra kamrater, bl.a. flickor, vilket tyvärr sker alltför ofta, att man ska lyssna på den som talar och inte tala i mun på varandra, att man ska vara demokrat, att man ska uppfostras i demokrati och att

Prot. 2000/01:69
20 februari

Svar på
interpellationer

man ska respektera andras åsikter osv. Däremot är vi inte riktigt överens om medlen. Jag tror inte att detta eventuellt nya kärnämne är svaret på alla dessa frågor. Jag undrar på vilket sätt det kommer att bidra till att man når detta mål.

Skolministern säger att det har kommit många olika rapporter som har spretat åt lite olika håll. Sedan har man ändå försökt samla detta i ett förslag till ett nytt kärnämne.

Det är klart att vi ska diskutera betyg här. Men hur man ska genomföra undervisningen måste man ju sköta på varje skola. Vi här i riksdagen kan inte tala om att det nu ska vara ett lärarlag som ska fixa den här undervisningen. Det är så att säga att trampa in på skolans område. Eventuellt kan man i kommunen, men knappast här i riksdagen, diskutera vilka ämnen som ska ha vilka lärarlag.

Kärnämnen ligger ju kvar, eftersom detta är ett tillägg. Men de som inte läser historia, vilket ju inte är ett kärnämne i dag, får bara undervisning i 1900-talets historia, vilket inte är särskilt bra. Och det säger jag inte bara som gammal historielärare. Det är ingen historia som börjar 1900. Om man inte har läst om franska revolutionen har man ingen aning om bakgrunden till det politiska spelet i demokratierna över hela världen i dag. Det är en invändning mot detta kärnämne.

Men låt oss ha en öppen och frisk debatt om detta i fortsättningen, så hoppas jag förstås att kommittén kommer med ett bra förslag som vi kan fatta beslut om i riksdagen om ungefär ett år.

Anf. 16 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Fru talman! Jag uppskattar i alla fall den öppenhet som Lars Hjertén visar. Det är bättre än när jag hade debatten med Beatrice Ask som sade att man säger nej redan från början.

Min erfarenhet av utredningar är att man ofta hittar en kompromiss. Som exempel kan jag nämna Betygsutredningen för ett antal år sedan. Ordföranden i utredningen frågade samtliga parlamentariska ledamöter om deras inställning till betyg. Någon tyckte att vi inte skulle ha några betyg alls, och någon tyckte att vi skulle ha ett betygssystem med 20 steg. Det var en splittrad bild. Efter flera års arbete kom man fram till att vi skulle ha ett betygssystem med fem steg. Detta tycker jag är ett mycket bra exempel på hur ett ordentligt parlamentariskt arbete med en öppen dialog och möjligheter till synpunkter i och utanför riksdagen kan påverka en process.

Nu har jag lämnat över en stafettpinne, om jag får uttrycka mig på det sättet, till en kommitté. Jag uppskattar debatten här i dag och hoppas att diskussionen ska föras på alla nivåer.

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Svar på interpellation 2000/01:125 om alkoholskatten

Anf. 17 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s):

Fru talman! Per Bill har frågat mig när jag ämnar ge klara och tydliga besked i alkoholskattefrågan.

Kommissionen har den 28 februari 2000, i enlighet med artikel 226 i EG-fördraget, överlämnat en formell underrättelse till Sverige angående de svenska punktskatterna på öl och vin. Enligt kommissionens uppfattning överträder Sverige, genom sitt sätt att beskatta öl lägre än vin, förbudet för medlemsstaterna att indirekt genom beskattning missgynna varor från andra medlemsstater.

I svar till kommissionen har regeringen bl.a. anfört att den svenska ölskatten, men inte vinskatten, sänktes den 1 januari 1997. Härav följer att det numera föreligger en viss skillnad mellan beskattningen av öl och vin.

Av alkoholpolitiska skäl har beskattningen av alkoholdrycker i Sverige under lång tid varit starkt relaterad till alkoholstyrkan i drycken. En alkoholdryck med högre alkoholinnehåll har beskattats mer än en dryck med lägre alkoholinnehåll.

Regeringen har därför förklarat sig beredd att överväga en sänkning av skatten på vin så att skatten per volymprocent på vin i den mest sålda kategorin överensstämmer med skatten per volymprocent på starköl. Regeringen avser att återkomma till frågan om beskattningen av öl och vin i den ekonomiska vårpropositionen 2001.

Anf. 18 PER BILL (m):

Fru talman! Låt mig inledningsvis tacka finansministern för svaret, även om det tyvärr kanske inte gav mig eller tusentals, för att inte säga tiotusentals, människor som berörs av denna fråga så värst mycket mer kött på benen.

Jag fick däremot svar på en fråga som jag inte hade ställt. Och det är bra att finansministern nu tycks vara intresserad av att harmonisera skatterna, så att vi får konkurrensneutrala alkoholskatter. Men det var inte riktigt det som jag frågade om. Vad jag och tusentals andra vill veta är: När tidigast kan vi få sänkta alkoholskatter, och ungefär hur stora sänkningar kan vi se fram emot?

Omvärlden har förändrats snabbt. Vi har fått en ökad globalisering. Vi har fått öppnare gränser. Vi har fått dagens EU. Vi har fått ändrade införselregler som kommer att ändras ytterligare ett par tre gånger. Vi har sett kommunismens fall i Europa. Och sammantaget ger detta jättestora förändringar för många människor och för många branscher. En av de branscher som verkligen har fått se stora förändringar är alkoholbranschen.

Alla våra bryggerier runtom i Sverige, de drygt 300 vin- och spritimportörerna, de tusentals och åter tusentals anställda på Systembolaget och i stort sett hela restaurangnäringen, alla berörs de av att billig alkohol, både laglig och olaglig, forslas över våra gränser.

De här förändringarna kostar jobb, och företag går i konkurs. Det beror inte på att de svenska företagen är sämre, att de har sämre produkter, att de har sämre marknadsföring eller att de har dyrare produkter, utan det beror på att de har oerhört mycket högre skatt på svenskt öl och vin som är inköpt i Sverige än om man åker ut och köper det.

De här förändringarna har skett under en lång tid men accelererat från halvårsskiftet den 1 juli 2000 när invigningen av Öresundsbron skedde och de liberalare införselreglerna för öl och vin infördes, samma dag

Prot. 2000/01:69
20 februari

Svar på
interpellationer

dessutom. Alla trodde att man samtidigt skulle få en nedjustering av de skyhöga svenska alkoholskatterna, men det fick vi inte.

Osäkerheten har bestått. Det har gått ett halvår, det har gått ett halvår till och snart ytterligare ett halvår. Socialministern ger ett besked och finansministern ett annat.

Jag ska ställa min fråga igen och extremt tydligt: Vilket är det tidigaste datum vi kan få sänkta alkoholskatter i Sverige? Jag förstår att finansministern inte exakt vill sätta skattesatser här i dag utan vill vänta till vårpropositionen. Men det vore bra om man kunde ge ett hum. Handlar det om danska nivåer, eller gäller det det nya begrepp som vi börjar höra, en halvdansk, ett begrepp som betyder att vi ska hamna någonstans mittemellan de svenska skattenivåerna och de danska? Det är mina tydliga frågor.

Anf. 19 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s):

Fru talman! Den här frågan har ställts ett tiotal gånger i riksdagen. Interpellanten ställer den nu på nytt. Frågan är ganska enkel, och svaret är ännu enklare och tydligare. När kommer regeringen att återkomma med förslag i ärendet om öl- och vinbeskattningen? I mitt svar sade jag att vi återkommer till frågan i vårpropositionen. Det kan inte bli tydligare. Om inte interpellanten känner till det är det den 17 april som vårpropositionen ska föreläggas, t.o.m. på förmiddagen, om det underlättar för informationen.

Vi har sagt sedan länge från regeringens sida i många svar till bl.a. EU-kommissionen att vi är beredda att överväga frågan om skatten på vin och öl och de skillnader som där finns. Jag har inget mer precist besked att ge för dagen. Både socialministern och jag har vid olika tillfällen sagt, redan i höstas, att nästa tillfälle vi återkommer är i samband med vårpropositionen.

Jag tycker trots allt att Per Bill kunde oroa sig lite grann för en mer seriös diskussion som handlar om sambandet mellan alkoholkonsumtion och sociala skador, alkoholskador. Det är ingen tillfällighet att Sverige är det land i Europa som har den allra lägsta andelen alkoholskador. Varför har Sverige det? Jo, därför att Sverige också har den lägsta alkoholkonsumtionen. Vi är helt enkelt det land inom EU som har lägst dödlighet i alkoholsjukdomar och alkoholskador. Det tycker jag är en position som vi har skäl att slå vakt om i fortsättningen också. Det är därför som regeringen har anledning att överväga också detta.

Jag förstår att Per Bill har andra anknytningar till andra intressen än just de sociala intressena, eftersom det aldrig är någonting som brukar intressera moderaterna. Det är för regeringen viktigt att väga in också betydelsen av att även i fortsättningen ha en god position när det gäller låga tal i alkoholdödlighet och alkoholskador. Därför kommer regeringen att väga in det i sitt övervägande när vi behandlar frågan i vårpropositionen.

Svaret är mycket tydligt till Per Bill: den 17 april på förmiddagen.

Anf. 20 PER BILL (m):

Fru talman! Det är jättebra att få reda på att det är den 17 april som vårpropositionen kommer. Men det är väldigt många som undrar: När kan det träda i kraft? Det är hundratals personer som funderar: Om det

kommer ett förslag om en halvdansk eller en heldansk nivå på förmid-
dagen den 17 april, kan det träda i kraft den 1 juli i år, eller den 1 januari
nästa år eller kanske den 1 juli nästa år? Det är faktiskt oerhört viktigt.

Det finns t.ex. företag i dag som funderar: Ska vi låna en miljon kro-
nor för att övervintra under den här tiden när vi har helt konkurrenssned-
vridande skatter? De vet att de har bra produkter som i tiotals, kanske
hundratals år har sålt bra. Vad ska man säga till en kille eller tjej som
jobbar på Systembolaget i Höör eller någon annanstans i Skåne? Ska han
eller hon ta jobbet på ICA eller Konsum som kanske är 500 kr lägre
betalt och där man måste jobba både lördagar och söndagar? Ska han
eller hon ta det erbjudandet därför att de ser att Systembolaget sakta men
säkert kommer att tappa kunder? Det här är frågor som faktiskt är mycket
viktiga. Ju tidigare man kan få ett svar, desto bättre.

Sedan vill jag med anledning av den lilla efterslängen om sociala frå-
gor för finansministern berätta att det redan i morgon kommer att hållas
en debatt med anledning av ett betänkande om alkoholens skador som
faktiskt ganska många moderater är engagerade i. Jag skulle bli oerhört
förvånad om det inte fanns någon moderat med i den debatten.

Anf. 21 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s):

Fru talman! Jag har nu vid ett stort antal tillfällen fått frågor och in-
terpellationer här i riksdagen om just alkoholbeskattningen från modera-
ter. Jag har inte fått en enda fråga från en enda moderat som har handlat
om de sociala konsekvenserna av alkoholkonsumtionen, inte en enda
fråga där man bekymrat sig om på vilket sätt Sverige ska bibehålla sin
mycket goda position när det gäller det låga antalet alkoholskador. Det
får tas som ett uttryck för att det bara är vid de tillfällen då man beordras
till debatt som man ställer upp i den typen av debatt från moderaternas
sida. Jag skulle önska att moderaterna hade lite bredare perspektiv, men
det är kanske för mycket begärt att de också vägde in de sociala aspekter
som jag tycker är viktiga.

Jag vill också lägga till att det inte borde vara obekant för Per Bill att
det redan i höstas spekulerades väldigt mycket om att det skulle bli en
dramatisk minskning av Systembolagets försäljning som en följd av de
nya införselreglerna. Starkölsförsäljningen har ökat på Systembolaget
strängt taget varje månad under hösten. Jag tror inte att Per Bill behöver
bekymra sig för anställningstryggheten för den som har jobb på System-
bolaget. Han behöver inte ens bekymra sig över jobb på lördagar, för det
pågår nu en försöksverksamhet på det området som har slagit ganska
hyggligt ut. Jag tror att det vore bra att vi såg realiteterna. Det här är en
viktig fråga som ska övervägas. På vilket sätt kan vi hantera beskattning-
en på öl och vin i fortsättningen i takt med att våra nya införselregler
införs? Det har heller inte det mått av panik över sig som Per Bill och
andra moderater ibland försöker frambesvärja. Vi har haft en ganska lugn
utveckling under hösten, och det finns skäl att se vad som händer den
närmaste tiden för att regeringen sedan ska återkomma i sitt förslag med
en definitiv bedömning av hur vi vill att alkoholbeskattningen ska utfor-
mas i fortsättningen.

Per Bill säger att det är många hundratals som bekymrar sig om exakt
vilken tidpunkt en *eventuell* skattesänkning kan komma. Jag tror och
hoppas att det är många fler miljontals människor som kanske bekymrar

Prot. 2000/01:69
20 februari

Svar på
interpellationer

sig om att vi hittar en utformning på alkoholpolitiken som gör att vi kan bibehålla en god position för Sverige i fortsättningen och hålla nere våra alkoholskador. Det tycker jag är den allra viktigaste sociala aspekten på den här diskussionen.

Anf. 22 PER BILL (m):

Fru talman! Jag var ganska övertygad om att det var så att när man skrev frågor om alkoholens skadeverkningar var det socialministern som besvarade dem, inte finansministern. Men jag ska skriva en, så får vi se ifall jag kan få finansministern att besvara den. Normalt sett brukar vi bara diskutera sådant någon gång då och då i någon TV-soffa.

Jag går så över till Systembolagets siffror. Jag vet faktiskt inte vilka siffror finansministern talar om. Jag har siffror över försäljning av vin, öl och cider framför mig. Decembersiffrorna för 1999 jämfört med för 2000 visar att vinförsäljningen har sjunkit med 10 % i Jönköping, med 13 % i Blekinge, 9,2 % i Skåne och 11,2 % i Halland. Ölförsäljningen har minskat med 3,4 % i Jönköping och med 1,6 % i Blekinge. Den har faktiskt gått upp med 1,5 % i Skåne, men den har minskat med 4,5 % i Halland.

Om man ska tro på Systembolaget – det brukar vara omvända roller, att finansministern tror på dem och jag är mer skeptisk till dem – och deras senaste statistik och pressmeddelande säger de mycket tydligt att det under början av 2000 skedde en stark ökning av försäljningen av alkoholdrycker, men att det har skett ett tydligt och markant trendbrott i södra Sverige från en ökning med 11,5 % under första halvåret till en minskning med 3,3 % under andra halvåret. Särskilt vinförsäljningen har minskat under andra halvåret i södra Sverige. Där minskade den med 7 %. I december minskade den totala försäljningen i södra Sverige med 6,7 %, enligt Systembolagets egen redovisning.

Anf. 23 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s):

Fru talman! Det kanske är lite trist att gå igenom statistiken län för län, och Per Bill gjorde några nedslag i Blekinge, Skåne och några andra län. Jag tycker att det är mer intressant att se helhetsbilden, vad som har hänt i hela Sverige och inte bara i södra Sverige.

Det som är intressant är vad som har hänt under andra halvåret förra året, dvs. efter det att vi ändrade införselreglerna den 1 juli förra året. Det gjordes ju spådomar från såväl branschen som många moderater och andra om att det skulle bli en väldigt kraftig minskning av försäljningen för Systembolaget, exempelvis när det gällde starköl. Nu kunde ju Per Bill konstatera, bland alla de siffror som han räknade upp, att det faktiskt har skett en ökning av Systembolagets försäljning av starköl under andra halvåret såväl i södra Sverige som i övriga Sverige. Södra Sverige är ju naturligtvis den del av landet som är mest utsatt för de nya införselreglerna, och där skedde en ökning av starkölsförsäljningen med nära 3 % under andra halvåret såväl i södra Sverige som i övriga Sverige. Det gör att jag tycker att jag har skäl för min slutsats, att det inte är någon dramatisk förändring som har skett under den här perioden.

Det finns skäl att följa utvecklingen, och det finns skäl att göra en klok avvägning när det gäller alkoholskatten i fortsättningen, så att vi tillsammans med alla andra insatser som presenterades i riksdagen förra året i det nationella handlingsprogrammet mot alkohol och skattepoliti-

ken på området kan skapa just den goda position som Sverige har haft sedan en mycket lång tid tillbaka. Vi vill gärna fortsätta att vara det land i EU som har absolut minst alkoholskador.

Prot. 2000/01:69
20 februari

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades
Förslag
2000/01:RR11 till trafikutskottet

Motioner
2000/01:Ub18–Ub23 till utbildningsutskottet

7 § Förnyad bordläggning

Föredrogs men bordlades åter
Socialförsäkringsutskottets betänkande 2000/01:SfU8
Socialutskottets betänkanden 2000/01:SoU9 och SoU8
Arbetsmarknadsutskottets betänkanden 2000/01:AU7 och AU6
Skatteutskottets betänkande 2000/01:SkU21

8 § Bordläggning

Anmälades och bordlades
Motioner
med anledning av prop. 2000/01:66 Uppehållstillstånd för adopterade
2000/01:Sf17 av Magda Ayoub m.fl. (kd)

med anledning av skr. 2000/01:62 Brott kan förebyggas! Utvecklingen
av det brottsförebyggande arbetet
2000/01:Ju4 av Ragnwi Marcelind m.fl. (kd)
2000/01:Ju5 av Marietta de Pourbaix-Lundin (m)
2000/01:Ju6 av Gunnel Wallin m.fl. (c)
2000/01:Ju7 av Gun Hellsvik m.fl. (m)

med anledning av skr. 2000/01:64 Meddelande om kommande förslag
om ändringar i de särskilda skattereglerna för vissa andelsägare i få-
mansföretag samt i reglerna om underprisöverlåtelse
2000/01:Sk26 av Carl Fredrik Graf m.fl. (m)
2000/01:Sk27 av Johan Pehrson och Karin Pilsäter (fp)
2000/01:Sk28 av Mats Odell m.fl. (kd)

med anledning av förs. 2000/01:RR10 Högskoleutbildningens utveckling
2000/01:Ub24 av Yvonne Andersson m.fl. (kd)

Prot. 2000/01:69
20 februari

Konstitutionsutskottets betänkanden
2000/01:KU14 Nationella minoritetsfrågor, m.m.
2000/01:KU15 Allmänna helgdagar, symboler m.m.

9 § Anmälan om interpellationer

Prot. 2000/01:69
20 februari

Anmäldes att följande interpellationer framställts

den 16 februari

2000/01:261 av *Kent Härstedt* (s) till socialminister Lars Engqvist
Serveringstillstånd för näringsidkare i Öresundsregionen

2000/01:262 av *Yvonne Andersson* (kd) till näringsminister Björn Rosengren

Körkortsexamination

2000/01:263 av *Tuve Skånberg* (kd) till statsrådet Mona Sahlin
Religions- och yttrandefriheten och homosexualiteten

2000/01:264 av *Jeppe Johnsson* (m) till justitieminister Thomas Bodström

Sexköpslagen

2000/01:265 av *Inger Lundberg* (s) till statsrådet Maj-Inger Klingvall
Det kristna kulturarvet i sydöstra Turkiet

den 19 februari

2000/01:266 av *Helena Bargholtz* (fp) till utbildningsminister Thomas Östros

Äldre kvinnors vård och behandling

2000/01:267 av *Leif Carlson* (m) till socialminister Lars Engqvist

Landstingen

2000/01:268 av andre vice talman *Eva Zetterberg* (v) till utrikesminister Anna Lindh

Västsahara

den 20 februari

2000/01:269 av *Inger Lundberg* (s) till statsrådet Britta Lejon
Managementfrågor i den gemensamma sektorn

2000/01:270 av *Sten Andersson* (m) till justitieminister Thomas Bodström

Brottslighet från Östeuropa

Interpellationerna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 6 mars.

10 § Anmälan om frågor för skriftliga svar

Anmäldes att följande frågor för skriftliga svar framställts

den 16 februari

2000/01:739 av *Sten Tolgfors* (m) till socialminister Lars Engqvist
Adekvat vård för alla

2000/01:740 av *Cristina Husmark Pehrsson* (m) till finansminister Bosse Ringholm
Oförsäkrad servicehandel
2000/01:741 av *Ingvar Eriksson* (m) till jordbruksminister Margareta Winberg
Innehållsdeklaration av foder
2000/01:742 av *Ulla-Britt Hagström* (kd) till statsrådet Lars-Erik Lövdén
Byggkostnaderna inom EU
2000/01:743 av *Inger Lundberg* (s) till statsrådet Lars-Erik Lövdén
Statsbidrag till kommunerna

den 19 februari

2000/01:744 av *Elizabeth Nyström* (m) till statsrådet Maj-Inger Klingvall
Amnesti
2000/01:745 av *Marianne Andersson* (c) till statsrådet Maj-Inger Klingvall
Asylmöjligheter för sexslavar
2000/01:746 av *Jeppé Johnsson* (m) till kulturminister Marita Ulvskog
Avgiftsfinansierad TV-medverkan
2000/01:747 av *Elizabeth Nyström* (m) till jordbruksminister Margareta Winberg
Inkonsekvent prostitutionspolitik
2000/01:748 av *Ulla Hoffmann* (v) till jordbruksminister Margareta Winberg
EU:s femte handlingsprogram för jämställdhet
2000/01:749 av *Jeppé Johnsson* (m) till jordbruksminister Margareta Winberg
Statlig sponsring
2000/01:750 av *Nils Fredrik Aurelius* (m) till finansminister Bosse Ringholm
Införseln av öl
2000/01:751 av *Kjell-Erik Karlsson* (v) till miljöminister Kjell Larsson
Skydd av marina områden
2000/01:752 av *Anders Sjölund* (m) till näringsminister Björn Rosengren
Undanträngningseffekter på arbetsmarknaden
2000/01:753 av *Ulla Hoffmann* (v) till näringsminister Björn Rosengren
Posttjänster i affärer som saluför pornografitidningar
2000/01:754 av *Marianne Andersson* (c) till socialminister Lars Engqvist
Elöverkänsliga och tillgänglighet i samhället
2000/01:755 av *Holger Gustafsson* (kd) till utrikesminister Anna Lindh
Europarådet och de mänskliga rättigheterna

den 20 februari

2000/01:756 av *Inger Segelström* (s) till kulturminister Marita Ulvskog
Skattemedel som finansiering av könsköp utomlands
2000/01:757 av *Mikael Oscarsson* (kd) till statsrådet Ingegerd Wärnersson
Stöd till hemmavarande föräldrar

2000/01:758 av *Sten Tolgfors* (m) till statsrådet Ingegerd Wärnersson
Skolans miniminivå i arbetet mot mobbning

2000/01:759 av *Sten Tolgfors* (m) till statsrådet Ingegerd Wärnersson
Möjlighet att utkräva ansvar av skolan vid mobbning

2000/01:760 av *Sten Tolgfors* (m) till statsrådet Ingegerd Wärnersson
Skolans ansvar vid mobbning

2000/01:761 av *Jan Backman* (m) till statsrådet Lars-Erik Lövdén
Dubbla reklamskatter i Öresundsregionen

2000/01:762 av *Lisbet Calner* (s) till miljöminister Kjell Larsson
Vindkraftens utbyggnad

2000/01:763 av *Marianne Andersson* (c) till utrikesminister Anna Lindh
Svältens offer i Nordkorea

Prot. 2000/01:69
20 februari

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll
tisdagen den 6 mars.

11 § Anmälan om skriftliga svar på frågor

Anmälades att skriftliga svar på följande frågor inkommit

den 16 februari

2000/01:629 av *Yvonne Ångström* (fp) till utrikesminister Anna Lindh
Hantering av svenskar i nöd utomlands

2000/01:633 av *Michael Hagberg* (s) till jordbruksminister Margareta
Winberg
Stöd till fjällrasavel

2000/01:634 av *Eskil Erlandsson* (c) till jordbruksminister Margareta
Winberg
Ekologiska livsmedel

2000/01:642 av *Gudrun Lindvall* (mp) till jordbruksminister Margareta
Winberg
Kycklinguppfödning

2000/01:643 av *Bengt Silfverstrand* (s) till jordbruksminister Margareta
Winberg
Åtgärder mot olaga fiske

2000/01:644 av *Åsa Torstensson* (c) till jordbruksminister Margareta
Winberg
Gränsälvscommissionen

2000/01:658 av *Kenneth Lantz* (kd) till jordbruksminister Margareta
Winberg
Tjuvfiske i Öresund

den 19 februari

2000/01:637 av *Nils Fredrik Aurelius* (m) till finansminister Bosse Ring-
holm
Beskattnings av dieslbilar

Prot. 2000/01:69
20 februari

2000/01:639 av *Carl Fredrik Graf* (m) till finansminister Bosse Ringholm

Begränsningsregeln

2000/01:640 av *Carl Fredrik Graf* (m) till finansminister Bosse Ringholm

Skattebetalningslagen

2000/01:659 av *Kent Härstedt* (s) till finansminister Bosse Ringholm

Friskvård

2000/01:660 av *Kent Härstedt* (s) till finansminister Bosse Ringholm

Ekonomiskt stöd till Spelberoendes riksförbund

Svaren redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 6 mars.

12 § Kammaren åtskildes kl. 15.13.

Förhandlingarna leddes av talmannen.

Vid protokollet

TOM T:SON THYBLAD

/Barbro Nordström

1 § Justering av protokoll.....	1
2 § Anmälan om fördröjda svar på interpellationer.....	1
3 § Svar på interpellation 2000/01:230 om bokstavs barnens behov	2
Anf. 1 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s)	2
Anf. 2 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m).....	4
Anf. 3 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s)	5
Anf. 4 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m).....	6
Anf. 5 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s)	7
Anf. 6 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m).....	8
Anf. 7 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s)	8
4 § Svar på interpellation 2000/01:236 om förslag till nytt kärnämne i gymnasieskolan.....	9
Anf. 8 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s)	9
Anf. 9 LARS HJERTÉN (m).....	10
Anf. 10 ULF NILSSON (fp).....	11
Anf. 11 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s)	12
Anf. 12 LARS HJERTÉN (m).....	13
Anf. 13 ULF NILSSON (fp).....	14
Anf. 14 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s)	14
Anf. 15 LARS HJERTÉN (m).....	15
Anf. 16 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s)	16
5 § Svar på interpellation 2000/01:125 om alkoholskatten.....	16
Anf. 17 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s)	16
Anf. 18 PER BILL (m).....	17
Anf. 19 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s)	18
Anf. 20 PER BILL (m).....	18
Anf. 21 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s)	19
Anf. 22 PER BILL (m).....	20
Anf. 23 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s)	20
6 § Hänvisning av ärenden till utskott	21
7 § Förnyad bordläggning.....	21
8 § Bordläggning.....	21
9 § Anmälan om interpellationer.....	22
10 § Anmälan om frågor för skriftliga svar.....	22
11 § Anmälan om skriftliga svar på frågor.....	24
12 § Kammaren åtskildes kl. 15.13.....	25